

PAPER DETAILS

TITLE: ankiri/Atkaracalar'daki Mimari Eserler: Camiler Ziyaretgâhlar (Türbeler) Ve esmeler

AUTHORS: Ahmet Ali Bayhan,Fikri SALMAN

PAGES: 53-70

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/152439>

ÇANKIRI/ATKARACALAR'DAKİ MİMARİ ESERLER: CAMİLER, ZİYARETGÂHLAR (TÜRBELER) VE ÇEŞMELER

Ahmet Ali BAYHAN*

Fikri SALMAN**

Özet

Çankırı iline bağlı Atkaracalar İlçesi, Çankırı'nın kuzey batısında yer alır. Doğusunda Kurşunlu, batısında Çerkeş, kuzeybatısında Ovacık, kuzeydoğusunda Bayramören ve güneyinde Orta ilçeleri bulunan, tarım ve hayvancılığa dayalı bir ekonomik yapıya sahip olan Atkaracalar'da 2009 yazında gerçekleştirilen yüzey araştırmasında tespit edilen mimari eserlerden Kükürt Köyü Orta Mahalle Cuma Camii, Çardaklı Beldesi Yeni Pınar, Ilıpınar Köyü Hacı Serdar Camii, Bozkuş Köyü Camii, Bozkuş Köyü Aşağı Pınar, Bozkuş Köyü Yukarı Pınar, Hazret-i Habîb-i Karamânî Ziyâretgâhı (Türbesi), Hamza Sultan Camii ve Medresesi ve Hoşisamlar Ziyâretgâhı (Türbesi) mimari özellikleri ile tanıtılacak ve Sanat Tarihi disiplini çerçevesinde değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelime: Atkaracalar, cami, ziyaretgâh, çeşme.

Abstract

The Architectural Works in Atkaracalar/Çankırı: The Mosques, Visitplaces (tombs) and Fountains

Atkaracalar, a town of Çankırı is situated at Northeast part of Çankırı. It is surrounded by Kurşunlu in the East, Çerkeş in the West, Ovacık in the Northwest, Bayramören in the Northeast. Architectural buildings determined in summer 2009 in Atkaracalar are as follows and they will be evaluated within the discipline of History of Art: Kükürt Village Middle Street Friday Mosque, Çardaklı New Fountain (Yenipınar), Ilıpınar Village Hacı Serdar Mosque, Bozkuş Village Mosque, Bozkuş Village Downtown Fountain (Aşağı Pınar), Bozkuş Village Uptown Fountain (Yukarıpınar), Hazret-i Habib-i Karamani Shrine, Hamza Sultan Mosque and Medresah and Hoşisamlar Shrine.

Key Words: Atkaracalar, Mosque, Shrine, Fountain.

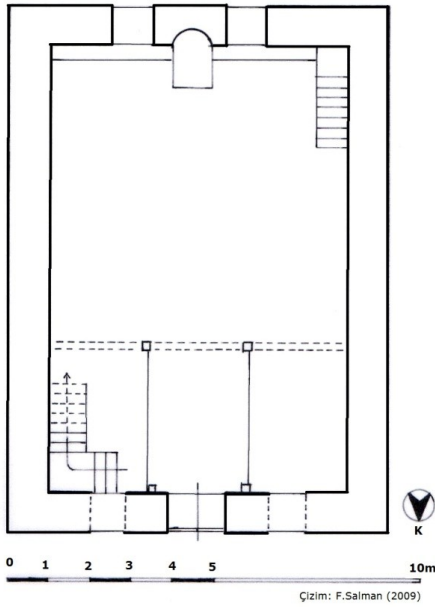
* Prof.Dr., Ordu Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü Öğretim Üyesi, ORDU, e-posta: bayhanahmetali@hotmail.com

** Doç.Dr., Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü Öğretim Üyesi, e-posta: fikrisalman@gmail.com

Giriş

Çankırı iline bağlı olan Atkaracalar İlçesi, Çankırı'nın kuzey batısında yer alır. Doğuda Kurşunlu, batıda Çerkeş, kuzey batısında Ovacık, kuzey doğusunda Bayramören ve güneyinde Orta ilçeleri ile komşudur. İlçenin bulunduğu yer, İpek Yolu'na tabi Çerkeş-Koçhisar(Ilgaz)-Tosya güzergâhı üzerinde günümüzde de kullanılan E80 Karayolu'nun kenarındadır. Yörede XVI. yüzyılda Kurşunlu Nahiyesi'ne bağlı Hoşyanlar/Hoşnanlar adlı bir köyün varlığı bilinmektedir.¹ XVII. yüzyıl kaynaklarından Evliya Çelebi, seyahatnamesinde “Menzil-i Karye-i Karacalar” adıyla ve “Kankırı hükmünde ze’âmetdir. Bir câmi’li ve çemenzâr ve mahsûldâr yerli üç yüz hâne ahûrlu hâne-i fukarâlardır. Âyende vü revendeler mihmân olup ahâlisi kâr ederler... Ammâ yol üzre âyende vü revende müsâfirîne hânelerinde bulundukları

rahmetdir ve sulehâ-yı ümmetden âdemleri vardır. ‘el-kâsibu habîbullah’ deyü şal ve şemle ve tüfenk ve kırmızı kuşak ve muhayyer-i gûnâ-gûn dokuyup bey’ u şirâ ederler. Karacalar kuşağı meşhûr-ı âfâkdir.” şeklinde Atkaracalar ve çevresi ile halkının geçim kaynakları hakkında bilgiler aktarmaktadır.² XIX. yüzyıl başlarında Çankırı’ya bağlı on yedi kazadan birisi de ‘Karacalar’dır.³ 4 Temmuz 1987 tarihinde ilçe statüsü kazanan⁴ Atkaracalar’ın bugünkü yüzölçümü 486 kilometre kare, rakımı 1270 metredir. Günümüzde tarım ve hayvancılığa dayalı bir ekonomik yapıya sahip olan Atkaracalar İlçesi ve köylerinde 2009 yazında gerçekleştirilen yüzey araştırmasında tespit edilen mimari eserler bu makalenin konusunu oluşturacaktır.

Çizim 1- Kükürt Köyü Orta Mahalle
Cuma Camii'nin Planı

1. Kükürt Köyü Orta Mahalle Cuma Camii

İlçe merkezine yaklaşık 15 km.
mesafede bulunan Kükürt Köyü'ne bağlı

Orta Mahalle'de yer alan cami, diğer mahallelerdeki halkın birlikte Cuma Namazı kılmaları için düzenlenmiş bir yapıdır (Resim 1). Kuzey cephedeki dikdörtgen şekilli

¹ Bugün aynı yer, Atkaracalar'a bağlı 'Hoşamlar Mevkii' olarak bilinir. Kankal, 2009, 59.

² Evliya Çelebi, 1999, 92-93.

³ Elibol, 2008, 25.

⁴ Ayhan, 2008, 303-305.

kapıdan harime geçilir. Kapının üzerinde yuvarlak kemerli bir kitabelik dikkat çeker, fakat içi boş bırakılmıştır.

İçten içe 10,80 x 7,00 m. ölçülerinde, kuzey-güney istikametinde uzanan dikdörtgen planlı bir form sergileyen cami, içten ve dıştan sıvalı taş örgülü duvarlarla çevrilidir. Doğu, güney ve kuzey duvarlarında bulunan, 0,90-1,00 m. genişliğinde, ikişerden toplam altı dikdörtgen pencere ile aydınlatılan mekânın kuzeyinde, ikisi serbest, ikisi de duvara bitişik dört ahşap direğe oturan bir mahfil mevcuttur (Resim 2). Kuzeydoğu köşedeki bir ahşap merdivenle ulaşılan mahfil, üç gözlü olup, ahşap tırabzanlı bir korkulukla iç mekâna nazır konumdadır. Dıştan dört omuzlu kiremitli bir çatıyla kapatılmış olan caminin harimi düz ahşap tavanla örtülüdür. Tavan göbeği güneş ışını motifli ile hareketlendirilmiştir. Kible duvarının ortasındaki mihrap, yuvarlak kemerli basit bir niş şeklindeyken, ahşap minber de sade ve boyalı bir yapıdadır (Resim 3).

Yapanı, yaptıranı ve tarihi kesin olarak bilinmeyen caminin bu özellikleri ile XIX. yüzyılın sonlarında inşa edilmiş olabileceği sanılmaktadır.

2. Çardaklı Beldesi Yeni Pınar

İlçe merkezine yaklaşık 5 km. mesafede bulunan Çardaklı Beldesi'nde yer alan Yeni Pınar, Belediye tarafından 2006 yılında yenilenmiştir (Resim 4). Bu esnada eski çeşmeye ait olan kitabe de yeni çeşmenin arkasına yerleştirilmiş ve koruma altına alınmıştır. Yeni çeşmenin arka tarafında yuvarlak kemerli ve tek cepheli olarak düzenlenmiş olan çeşmenin kitabeliğinde yer alan yazıt şöyledir:

صاحب الخيرات والحسنات
دلّيلي اسماعيل خليل
مصطفى حسن خير اتيدر
سنة ١٢٢٢

Sâhibü'l-hayrât ve'l-hasenât

Delîli ... İsmail Halil

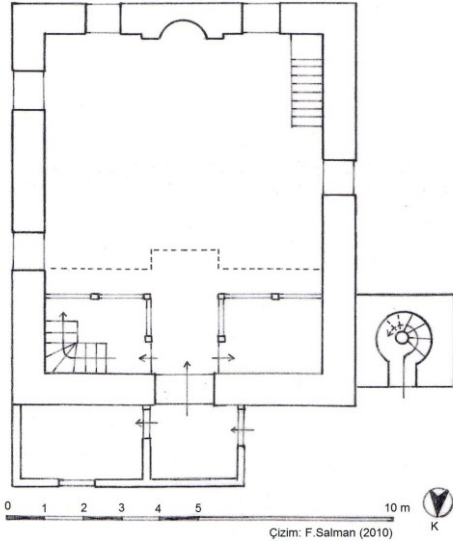
Mustafa Hasan hayrâtıdır

Sene 1222

Bu bilgilere göre, Mustafa Hasan hayrı olan çeşme İsmail Halil tarafından 1222 H. / 1807 M. tarihinde inşa edilmiştir.

3. Ilıpınar Köyü Hacı Serdar Camii

Ilıpınar Köyü'nde bulunan Hacı Serdar Camii, ibadete açılış beratında belirtildiğine göre, köy tüzel kişiliğine ait olup 1302 H. / 1884-85 M. tarihlidir.

Çizim 2- Ilıpınar Köyü Hacı Serdar Camii'nin Planı

İçten ve dıştan sıvalı olan duvarlar moloz taş malzemeden örülüdür (Resim 5). Doğuda biri 0,98, diğeri 1,00 m. genişliğinde iki, batıda 0,87 m. genişliğinde bir dikdörtgen pencere açılmıştır. Ayrıca üst bölümlerde aynı yönlerde birer küçük pencere daha yer almaktadır.

6,65 x 8,38 m. ölçülerinde (Çizim 2), kuzey-güney istikametinde dikdörtgen planlı ibadet mekânının kuzey tarafında, dördü serbest, ikisi duvarlara bitişik altı ahşap direğe oturan ve beş Bursa kemeri ile harime açılan kadınlar mahfili bulunmaktadır (Resim 6). İbadet mekânının üzeri düz ahşap tavanla örtülüdür ve tam ortasında on iki kollu yıldız motifli bir göbek vardır (Resim 8). Kible duvarının ortasındaki mihrap, yuvarlak kemerli bir nişten ibaret olup, nişin çevresinde eşkenar

dörtgen ve gülbezeklerden oluşan bir bordür dolanmaktadır. Ahşap minber oldukça sade yapıdadır (Resim 7). Yuvarlak kemerli kuzey kapının dışına sonradan beton malzeme ile bir giriş ilave edilmiştir. Ayrıca 1961 yılında caminin kuzeybatı köşesine Hasan Benli Usta tarafından bir minare eklenmiştir.

4. Bozkuş Köyü Camii

İlçe merkezine yaklaşık 6 km. mesafede bulunan Bozkuş Köyü'ndeki cami, üzerindeki kitabeye göre muhtemelen köy eşrafından Ömer adlı bir kişinin delaletiyle 1257 H. / 1841 M. tarihinde inşa edilmiştir. Beden duvarına yerleştirilmiş kitabe şöyledir:

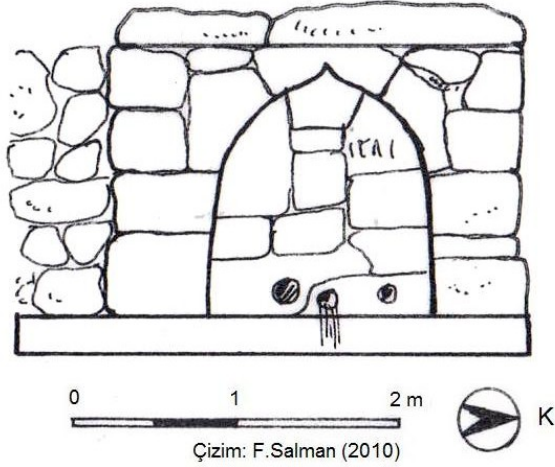
لااله الاالله محمد رسول الله
ما شاء الله
صاحب الخيرات والحسنات
دليل عمر سنة ١٢٥٧

Lâ ilâhe illâ'l-lâh Muhammedün rasûlu'l-lâh
Mâ şâe'l-lâh
Sâhibü'l-hayrât ve'l-hasenât
Delîl Ömer sene 1257

Moloz taş malzeme ile örülmüş duvarlara sahip cami, depremlerde zarar gördüğünden dolayı, beden duvarına yerleştirilen bir yazıta göre, 12.06.1959 tarihinde tamir edilmiştir. 1990 yılında da bitişiğine bir minare eklenen cami, halen yeniden onarılmaktadır. Bu nedenle rölöve çalışması gerçekleştirilemeyen yapı, dikey dikdörtgen şekilli bir plan düzenine sahip olup düz ahşap tavanla örtülüdür. Tavanı ortası altıgen şekilli bir tavan göbeği, dört köşesi de çeyrek dairelerle doldurulmuştur. Ayrıca ahşap malzeme üzerinde çeşitli çiçek desenleri ile bezeme yapılmıştır. Yuvarlak kemerli mihrabın çevresi de dönemine uygun çiçek desenleriyle süslenmiştir. Ahşap minberi oldukça sade bir yapıdadır (Resim 9-12).

5. Bozkuş Köyü Aşağı Pınar

Bozkuş Köyü'nde bulunan Aşağı Pınar, kaş kemerli tek cepheli bir çeşmedir. İri, kaba yonu taşlarla örülmüş çeşmede, 1,30 m. genişliğinde ve 1,40 m. yüksekliğindeki kemer içerisinde tek lüle vardır. Lülenin üzerinde, su taşı koymak için 0,20 x 0,30 m. ölçülerinde dikdörtgen şekilli bir niş yer almaktadır. Nişin hemen sağ tarafına '١٢٨١' / 1281 tarihi yazılıdır. Buradan çeşmenin 1864-65 M. tarihli olduğu anlaşılmaktadır. Çeşmenin önünde 0,50 m. genişliğinde ve 3,70 m. uzunluğunda dört adet yalak mevcuttur. Bunlar hayvanların sulanabilmesi için yerleştirilmiştir (Çizim 3, Resim 13).

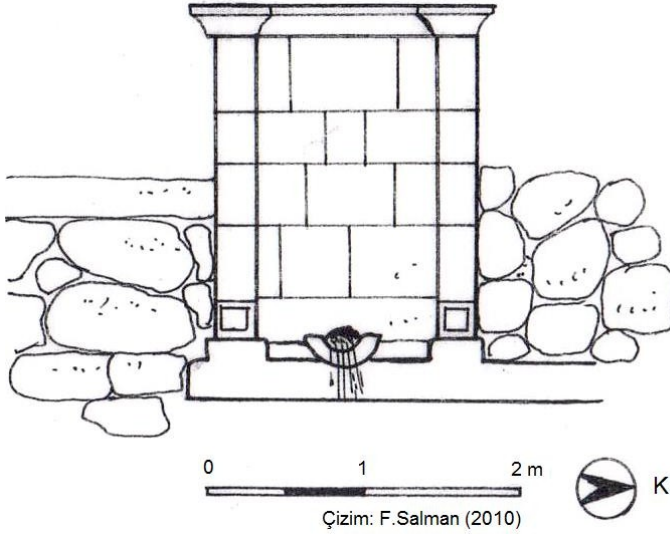

Çizim 3- Bozkuş Köyü Aşağı Pınar'ın Cephe Çizimi

6. Bozkuş Köyü Yukarı Pınar

Bozkuş Köyü'nde yer alan Yukarı Pınar, tek cepheli ve dikdörtgen şekilli kütleden ibaret bir çeşmedir. Düzgün kesme taş malzeme ile inşa edilmiş olan çeşme, iki yandan 0,25 m. genişliğinde plasterlerle sınırlandırılmış 1,15 m. genişliğindeki düz yüzeyin alt kısmına tek lüle yerleştirilmişken, üst kısmında ise su taşı koymak için 0,25

x 0,30 m. ölçülerinde dikdörtgen biçiminde bir nişin olduğu görülebilir. Önünde de akan suyun birikmesi için bir yalak uzanmaktadır (Çizim 4, Resim 14).

Çizim 4- Bozkuş Köyü Yukarı Pınar'ın Cephe Çizimi

7. Hazret-i Habîb-i Karamânî Ziyâretgâhı (Türbesi)

Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde "Maskat-ı re'sleri Niğde kurbunda Ortaköy nâmin ortasında mütevellid olmuşlardır. Ebu'l-feth Mehemmed Hân asrında merhûm olup bu Karacalar'da bir kubbe-i muhtasar içre medfûndur kim ziyâretgâh-ı hâs u âmdır. Mevtine târîh, güfte-i Eflâtûnzâde:

Kâle rûhu'l-Kuds ü fi târîhihî

İnne fi'l-cennâti me'vâ rûhihî sene 902. Bunlar tarîk-i Bayrâmîden olup..." şeklinde bahsettiği ziyaret olmalıdır.⁵ Bugün Atkaracalar İlçesi'nin içerisinde bulunan camideki mezarlardan birisi de bu kişiye aittir. Evliya Çelebi'nin verdiği bilgilerden hareketle, aynı yerde 902 H. / 1496-97 M. tarihli, Hazret-i Habîb-i Karamânî'nin gömüldüğü kubbeli bir türbenin varlığı tespit edilebilmektedir.

8. Hamza Sultan Camii ve Medresesi

Horasan erenlerinden Seyyid Yahya Efendi'nin müridi olan Şeyh Hamza Pir Sultan'ın Hoşnanlar/Hoşamlar Mevkii'ne gelerek yerleşmesi sonucunda çevrede dağınık vaziyette yaşayan halkın hep beraber Cuma Namazı'nı kılmaları için bugünkü Hamza Sultan Camii'nin bulunduğu yerde bir cami ve medrese yaptırdığı rivayet edilir.

⁵ Evliya Çelebi, 1999, 93.

1960'lı yıllara kadar ayakta olan caminin yerine ilçe halkı tarafından mevcut cami inşa edilmiştir.⁶ Günümüzde Atkaracalar Geleneksel Tarım ve Ev Aletleri Sergi Binası'nda yer alan eski bir resmine göre cami, köşelerde düzgün kesme taş, diğer yerlerde ise moloz taş duvarlı, kiremit çatılı bir yapı olup, tek şerefeli silindirik minareye sahiptir (Resim 15).

9. Hoşislamlar Ziyâretgâhı (Türbesi)

Bazı kaynaklarda Dumanlı Dağı'nın kuzey eteklerinde Elmaçukuru ile Çankaya yaylaları arasında, ilçenin güneyinde yaklaşık 3 km. mesafede, 'Hoşislamlar' denilen yerde (Resim 16), Şeyh Hamza Pir Sultan (1420-1500)'ın müzikle akıl hastalarını tedavi ettiği rivayet edilmektedir.⁷ Yakın tarihte yeniden inşa edilmiş bugünkü türbenin içerisinde yer alan mezarın üzerinde bir kitabe mevcuttur. Okunamayacak derecede tahrip olmuş kitabenin alt kısmında '١٢٧٣' yazılıdır. Bu tarih de M. 1856-57'ye tekabül etmektedir ve muhtemelen mezarın onarımına ilişkin olmalıdır. Çünkü XVI. ve XVII. yüzyıl kaynaklarında türbeden hiç söz edilmemektedir.⁸ Öldüğü zaman buraya defnedildiği ve üzerine sonradan bir türbenin inşa edildiği sanılan bu zat hakkında, Evliya Çelebi, "...eş-Şeyh Hazret-i Hamza Efendi: Bu Hazret-i Şeyh Karamânî halîfesindendir. Hamzavî-mezheb deyü müttehem olan azîz bu Şeyh Hamza'dır..." şeklinde bilgiler aktarmaktadır.⁹

Değerlendirme ve Sonuç

Atkaracalar ilçesinde inceleme imkânı bulduğumuz iki cami, moloz taş dolgulu duvarlarla çevrili dikdörtgen planlı yapılardır. Harimin kuzey duvarı boyunca ahşap direklere oturan bir kadınlar mahfili ile kareye dönüştürülmesi ve üzerinin de düz ahşap tavanla kapatılmış olmaları bakımından birbirine benzer formdaki Kükürt Köyü Orta Mahalle Cuma Camii, Ilıpınar Hacı Serdar Camii ve Bozkuş Köyü Camii, plan şeması itibarıyla Yapraklı'dan¹⁰ Şuca Bey Camii (XVI. yüzyıl-1705), Hacı Mustafa Efendi Camii (1905), Çayıçi Camii (1823-24), Cami-i Kebir (1883-84), Tahirin Camii (1887-88), Yenice Köyü Eski Cami (XIX. yüzyıl sonu) ve Divan Camii (XX. yüzyıl ilk yarısı), Çankırı merkezden¹¹ İmaret/Kasım Bey Camii (1397, 1913 tamir), Buğday Pazarı Camii (XVII. yüzyıl), Yeni Cami (1720), Karataş Camii (XVII. yüzyılın ilk çeyreği), Mirahor Camii (1796 tamir), İmraniye Camii (XX. yüzyılın ilk çeyreği) ve İplik Pazarı Camii

⁶ Ayhan, 2007, 299.

⁷ Ayhan, 2007, 299.

⁸ Kankal, 2009, 174-208; Evliya Çelebi, 1999, 93.

⁹ Evliya Çelebi, 1999, 93.

¹⁰ Bayhan, Salman ve Çelik, 2009, 11-31.

¹¹ Çankırı merkezdeki bu camilerle ilgili olarak bkz. Dündar, A. (2005), Çankırı'daki Türk İslam Yapıları. III. Çankırı Kültürü Bilgi Şöleni Bildirileri (Geçmişten Geleceğe Çankırı), 245-271, Çankırı: Çankırı Valiliği Kültür Yayınları; Özkarcı, M. (1992), Candaroğulları Beyliği Mimari Eserleri (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, I, 166-170, çizim: 47, Erzurum.

(tarihi bilinmiyor), Kurşunlu'nun¹² Eski Ahır Köyü'ndeki Yusuf Oğlu Hasan Ağa Camii (1861-62), Demirciören Köyü Camii (XIX. yüzyılın sonu-XX. yüzyılın başı), Ağılözü Köyü Camii (1903), Çorum'dan¹³ Abdülbaki Paşa Camii (XVII. yüzyılın ilk çeyreği), Çakır Cami (XIX. yüzyılın ortaları), İnayetullah Camii (1900), Kellegöz Camii (1660) ve Kunduzhan Camii (XVI. yüzyıl, XIX. yüzyılın ortalarında tamir), İskilip'ten Cuval Camii (XVIII. yüzyıl), Yukarı Taslı Camii (XVIII. yüzyıl), Meydan Camii (XVIII. yüzyıl), Hanönü Camii (XVIII.-XIX. yüzyıllar), Mutaflar Camii (XVIII.-XIX. yüzyıllar), Kadir Efendi Camii (XVIII.-XIX. yüzyıllar), Ekizoğlu Camii (XVIII.-XIX. yüzyıllar), Cafer Gazi Camii (XVIII.-XIX. yüzyıllar) ve Arap Camii (XIX. yüzyıl), Karabük/Safranbolu Gazi Süleyman Paşa Camii (1322), Sinop Fetih Baba Mescidi (1353), Amasya/Taşköprü/Çaycevher Köyü Kasım Bey Camii (1359), Bey Köyü Efendi Bey Camii (1430), Kastamonu/Terzi Köyü Adil Bey Camii (1345-1361), Kastamonu/Duruçay Köyü Halil Bey Camii (1363-64), Kastamonu/Araç Kötürüm Bayezit Camii (1374-75), Araç/Demirli Köyü İsmail Bey Camii (1451), Kastamonu/Daday/Alı Paşa Köyü Alı Paşa Camii (1407-08), Kastamonu/Devrekâni/İnciğez Köyü Halil Bey Camii (1455), Çayırıcık Köyü İsmail Bey Camii (1455-56), Devrekâni İsmail Bey Camii (1443-1461), II. İbrahim Bey Camii (1439-43), Hamza Ağa Camii (1447 civarı)¹⁴, Yozgat'tan¹⁵ Cevahir Ali Efendi Camii (1788), Başçavuş Camii (1800-01), Musa Ağa Camii (1800-01), Kayyımzade (Ali Efendi, Demircilik) Camii (1804), Tekke (Araplık, Arap Dede) Camii (1899-1900), Nakipzade (Hoşyar Kadın) Camii (1844), Şeyh Hacı Ahmet Efendi Camii (1858-59), Alacalıoğlu Camii (1881-1882), Karacalar Köyü Camii (XIX. yüzyıl), Kızıltepe Köyü Camii (1816-17), Köseyusuflu Köyü Abdullah Ağa Camii (1795-96), Osman Paşa Kasabası Camii (1586), Topaç Köyü Abdullah Ağa Camii (1823-24), Türkmensarılar Köyü Hüseyin Ağa Camii (1785-86), Çokradan Kasabası Camii (1816-17), Kazlıuşağı Köyü Camii (1794, 1842-43 tamir), Ankara'dan¹⁶ Kulderviş Camii (XIV.-XV. yüzyıl), Ahi Yakup Camii (1392), Hemhüm Camii (XV. yüzyıl), Ağa Ayak Camii (1705), Eskicioğlu Camii (XVII. yüzyılın sonu-XVIII. yüzyıl), Hacı Musa Camii (XVII. yüzyılın sonu-XVIII. yüzyıl), Yeşil Ahi Camii (XVII. yüzyılın sonu-XVIII. yüzyıl), Yenice Mahalle Camii (XVIII. veya XIX. yüzyıl), Niğde'den¹⁷ de Kemal Ümmi Camii (XVIII. yüzyılın son çeyreği) ve Rahmaniyye Camii (1747, 1936 sonrası tamir) ile benzeşmektedirler.

¹² Bayhan, Salman ve Çelik, 2007, 24-30.

¹³ Dündar, 2004, 8-19, 27-31, 38-43, 57-62, çizim: 1, 2, 4, 6, 9; İltar, 1972, 82, tablo:1, plan: 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12.

¹⁴ Özkarcı, M. (1992), *Candaroğulları Beyliği Mimari Eserleri* (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, I, 97-218, çizim: 26, 29, 30, 31, 45, 46, 53, 57, 58, 59, 66, 67, 68, Erzurum.

¹⁵ Acun, 2005, 57-146, 321-325, 327-331, 338-345, 365-378, 381-385, 500-503, 612-616, plan: 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 20, 21, 23, 26, 28, 47.

¹⁶ Öney, 1971, 329, 339, 345, 351, 359, 361, 366, 372, 378, plan: 1, 8, 12, 21, 29, 32, 36, 45, 56.

¹⁷ Çal, 2000, 87-103.

Atkaracalar'ın Bozkuş Köyü'nde bulunan çeşmeler, halkın su ihtiyacını karşılamak amacıyla bağımsız olarak inşa edilmiş 'umumi ya da mahalle çeşmeleri' sınıfında şehir içi çeşmeleri grubunda değerlendirebilir.¹⁸ Çardaklı Beldesi'nde yer alan Yeni Pınar, orijinal özelliklerini tamamen yitirmiş durumdadır ve eski yapıdan sadece kitabesi gelebilmiştir. Bozkuş Köyü'nde yer alan Yukarı Pınar, tek cepheli ve dikdörtgen şekilli kütleden ibaret bir çeşmedir. Oldukça basit bir yapı sergileyen çeşmeye benzer bir örnek olarak Kurşunlu ilçesinin merkezinde, Kale Mahallesi'ndeki Ağagil Sokak'ta yer alan Ağa Pınarı¹⁹ (XIX. yüzyılın sonu) ile Yapraklı'daki Hacı Mustafa Efendi Külliyesi'nde, caminin batı cephesine yerleştirilmiş olan çeşme²⁰ gösterilebilir. Bozkuş Köyü'nde bulunan Aşağı Pınar ise, kaş kemerli tek cepheli bir çeşmedir. Kurşunlu'nun Dumanlı Beldesi'nde bulunan Camiönü Çeşmesi (1654, 1844, 1944), İstanbul Ali Paşa (Sadrazam) (1619), İsmail Ağa (Malatyalı) (1706), Abdülhamid Han (II) (1889), Kartal ve Salkımsöğüt Çeşmeleri kaş kemerli bir nişe sahiptirler.²¹ Çardaklı Beldesi Yeni Pınar, Hazret-i Habîb-i Karamânî Ziyâretgâhı (Türbesi), Hamza Sultan Camii ve Medresesi orijinal yapıları günümüze ulaşmadığından, Hoşisamlar Ziyâretgâhı (Türbesi) ise sonradan, muhtemelen yakın tarihte inşa edildiğinden plan ve mimari özellikleri itibarıyla değerlendirilememektedir.

Sonuç olarak yukarıda tanıtılan ve değerlendirilmeye çalışılan eserleri ile Atkaracalar İlçesi, Anadolu Türk halk kültürü ve mimarlığının canlı örneklerini barındıran, henüz el değmemiş, ücra köşelerden birisi olarak oldukça dikkate değer bir yöredir.

Kaynakça

- Acun, H. (2005), *Bozok Sancağı'nda (Yozgat İli) Türk Mimarisi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını.
- Ayhan, B. (2007), *Çankırı Tarih-Kültür-Turizm*, Ankara: Uzman Matbaacılık.
- Ayhan, B. (2008), *Çankırı (Tarih-Kültür-Turizm)*, İstanbul: Çanfed Yayınları.
- Aytöre, A. (1962), Türklerde Su Mimarisi. *Milletlerarası Birinci Türk Sanatları Kongresi* (Ankara, 19-24 Ekim 1959), Kongreye Sunulan Tebliğler, 58 v.d., Ankara.
- Bayhan, A. A.- Salman, F. - Çelik, A. (2007), *Tarihi ve Kültürel Değerleri ile Kurşunlu*, Çankırı: Kurşunlu Kaymakamlığı Kültür Yayınları.
- Bayhan, A. A.- Salman, F. - Çelik, A. (2009), *Tarihi ve Kültürel Değerleri İle Yapraklı*, Çankırı: Yapraklı Belediyesi Yayınları.

¹⁸ Aytöre, A. (1962), Türklerde Su Mimarisi. *Milletlerarası Birinci Türk Sanatları Kongresi* (Ankara, 19-24 Ekim 1959), Kongreye Sunulan Tebliğler, 58, Ankara.

¹⁹ Bayhan, Salman ve Çelik, 2007, 38-39.

²⁰ Bayhan, Salman ve Çelik, 2009, 23-24.

²¹ Bayhan, Salman ve Çelik, 2007, 31-32; Egemen, 1993, 32-33, 124-127, 439-441, 456-458, 731-732.

- Çal, H. (2000), *Niğde Şehrindeki Ahşap Tavanlı Camiler ve Mescitler*, Ankara: T. C. Kültür Bakanlığı Yayinevi.
- Dündar, A. (2004), *Çorum Cami ve Mescitleri*, Ankara: T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Dündar, A. (2005), Çankırı'daki Türk İslam Yapıları. *III. Çankırı Kültürü Bilgi Şöleni Bildirileri (Geçmişten Geleceğe Çankırı)*, 245-271, Çankırı: Çankırı Valiliği Kültür Yayınları.
- Egemen, A. (1993), *İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri*, İstanbul.
- Elibol, A. (2008), *XIX. Yüzyıl Başlarında Çankırı*, Ankara: Çankırı Belediyesi Kültür Yayınları.
- Evliya Çelebi (1999), *Evliya Çelebi Seyahatnamesi Topkapı Sarayı Bağdat 304 Yazmasının Transkripsiyonu-Dizini* (Haz.: Z. Kurşun-S. A. Kahraman-Y. Dağlı), 2. Kitap, İstanbul: Yapı Kredi Yayinevi.
- İlter, F. (1972), *Bir Anadolu Kenti İskilip*, Ankara: T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kankal, A. (2009), *XVI. Yüzyılda Çankırı*, Çankırı: Çankırı Belediyesi Kültür Yayınları.
- Öney, G. (1971), *Ankara'da Türk Devri Yapıları*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını.
- Özkarcı, M. (1992), *Candaroğulları Beyliği Mimari Eserleri* (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, I, Erzurum.

Resim 1- Kükürt Köyü Orta Mahalle Cuma Camii'nin Genel Görünüşü

Resim 2- Kükürt Köyü Orta Mahalle Cuma Camii'nin Mahfili

Resim 3- Kükürt Köyü Orta Mahalle Cuma Camii'nin Mihrap ve Minberi

Resim 4- Çardaklı Beldesi Yeni Pınar

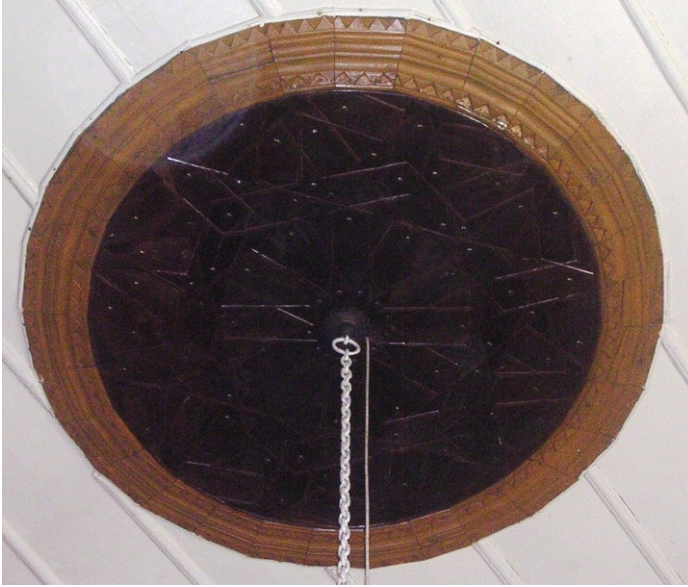
Resim 5- Ilıpınar Köyü Hacı Serdar Camii

Resim 6- Ilıpınar Köyü Hacı Serdar Camii'nin Mahfili

Resim 7- Ilıpınar Köyü Hacı Serdar Camii'nin Mihrap ve Minberi

Resim 8- Ilıpınar Köyü Hacı Serdar Camii'nin Tavan Göbeği

Resim 9- Bozkuş Köyü Camii

Resim 10- Bozkuş Köyü Camii'nin Mahfili

Resim 11- Bozkuş Köyü Camii'nin Mihrap ve Minberi

Resim 12- Bozkuş Köyü Camii'nin Tavan Göbeği

Resim 13- Bozkuş Köyü Aşağı Pınar'ın Görünüşü

Resim 14- Bozkuş Köyü Yukarı Pınar'ın Görünüşü

Resim 15- Hamza Sultan Camii'nin Eski Hali

Resim 16- Hoşisamlar Ziyaretgâhı (Türbesi)